

RECENZIJOS

KAIP SUPRASTI POLITINES MEDIJAS?

Kęstutis Šerpetis

Klaipėdos universitetas

Politologijos katedra

Minijos g.153, Klaipėda

El. p. smfdoc@centras.tl

Naujojo politinio veikimo formos Lietuvoje: straipsnių rinkinys (sudarė L. Bielinis). Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2010.

Šiame straipsnių rinkinyje analizuojamos įvairios Lietuvos politinio diskurso problemos bei politinės modernizacijos klausimai. Autoriai nagrinėja pokyčius, atsiradusius pastarųjų dešimtmečių Lietuvos politiniame gyvenime, akcentuodami įvardijamų jame lūžių, traumų bei numanomų ar išryškėjusių grėsmių dinamiką. Pabrėžiant komunikacinius, administracinius, ideologinius-vertybinius bei praktinius-politinius aspektus, išryškinami Lietuvos politinės sistemos raidos ir transformacijos vektoriai bei veiksmai, strateginiai galimo politinio vyksmo orientyrai (tiek išoriniai, tiek vidiniai).

V. Laurėno straipsnyje „Lietuvos politinės valdysenos problema“ keliami tradicinė politinio administravimo problema dėl viešojo valdymo subjektų ir objektų. Autorius, atsižvelgdamas į abiejų dėmenų turinio kismą socialinių transformacijų periodais, modernizacijos eigoje ar integracijos procese išskiria ne-valstybinės politikos lygmenį – subpolitiką

(U. Beck), kurios formų įvairovė skirta: 1) oficialių valstybės institucijų ir nevyriausybinį pilietinės visuomenės agentų sąveikai realizuojant visuomenei reikšmingus tikslus; 2) valdymo sričių persikirstymui, viena vertus, performuojant valdymo impulsus ir stimulus iš vertikalios į horizontalią socialinės, politinės, ekonominės reguliacijos struktūras, kita vertus – aiškiai ir apibrėžtai suformuluojant koordinacines valdymo centrų funkcijas bei paskirtį visuomeninės savivaldos ir decentralizacijos globalėjančioje aplinkoje.

Taigi valdysenos problema galėtų atrodyti kaip sociopolitinės įtvarkos tapsmo tendencijų gilinimas: ambivalentiškumas ir konkurencija, dvilypumas ir autonomizacija bei tarpusavio papildomumas ir savireguliacija įvairiose funkcinėse valdymo struktūros grandyse.

Papildančiu pirmąją rinkinio temą laikytina G. Mažeikio publikacija „Korporacijų demonizacijos kritika ir nauji iššūkiai politinei komunikacijai“. Tai analitinė apžvalga, apimanti politinių komunikacijų istoriją karų ir XX amžiaus konfliktų kontekste. Straipsnyje analizuojami ne tik politikos teoretikų ir praktikų požiūriai bei nuostatos, bet ir modernių korporacijų kritikų, antikapitalizmo ir antiglobalizmo apologetų bei šiuolaikinių socialinės ir politinės filosofijos adeptų apibendrinimai, išvados ir rekomendacijos.

Kaip ir V. Laurėno straipsnyje, G. Mažeikio mintis koncentruojasi (ir daugelio jo pristatomų autorių) į korporacijų dalyvavimo socialinių ir politinių komunikacijas palaikant visuomeninį stabilumą iššūkių, krizių ir atsinaujinimo laikotarpiams. Čia išryškinama įdomi korporacinės pilietybės ir verslo socialinės atsakomybės koncepcijų modifikacija, parodanti, kaip klostosi „grįžtamųjų ryšių“ tarp socialinių ir korporacinių komunikacijos kanalų struktūrinis tapsmas.

Straipsnyje atskleidžiama, kaip pasiskirsto informacijos–dezinformacijos, politinės ir socialinės reklamos, lobizmo ir interesų konflikto lygiai ir srautai tiek lokaliniame-nacionaliniame, tiek regioniniame-globaliniame vėlyvosios modernybės veikliniuose ir mentaliniuose atraktoriuose.

Autorius akcentuoja ir apskritai yra linkęs akcentuoti socialinius visuomenės gerovės plėtros politinėje komunikacijoje efektus, o ne demokratijos sąlygų skatinimo tendencijas ar perspektyvas.

Šiame straipsnių rinkinyje daug dėmesio skiriama požiūrių į skirtingų Lietuvos politinių aktorų sankirtų svarbą plėtojant politinės ir pilie-

tinės konsolidacijos lygį bei kokybę „normalios“ politikos kontekstuose. Aiškindami poslinkius politinio valdymo, komunikacijos bei tarpusavio supratimo lygmenyse autoriai pagrįstai sieja šias intencijas su aštrėjančiu politinio proceso atnaujinimo poreikiu. Atviros visuomenės brandinimo būtinybė vertinama kaip vienas Lietuvos siekių išlikti modernios lokalinės-globalinės politikos „lauke“ komponentų.

Šie bruožai plėtojami, gilinami ir konkretizuojami V. Dumbliausko straipsnyje „Politikų įtaka valstybės tarnybai, arba Vieno lietuviško tarppartinio nesutarimo istorija“. Čia viešosios valdysenos procesai nagrinėjami institucinių struktūrų ir jų politinės kokybės tematinio požiūriu. Iš esmės V. Dumbliauskas iškelia ir tiria dvilypę problemą, viena vertus, priklausančią vienu metu ir viešojo administravimo, ir politinės sociologijos disciplinoms, kita vertus, keliančią politinio pasitikėjimo klausimą tokioje valdžios institucijoje, kuri paverčia pastarąjį derivatu pagrindinės administravimo problemos – kas turėtų valdyti: politiniai delegatai ar biurokratai-profesionalai – kontekste. Straipsnyje atliktos analizės vertė glūdi jos kontekstinių ypatybių (Lietuvos atvejo) politinės sistemos segmento probleminėje eksplikacijoje. Reikšminga, kad autorius kelia eksponuojamą problemą ne atsietai, o pagrindinių politinių jėgų – socialdemokratų ir konservatorių pozicijų analitinio, struktūrinio ir lyginamojo tyrimo – pagrindu.

Iš tiesų tai politinės sistemos dinamizmo problema, tad politinės komunikacijos aspektas atskleidžia partinių-ideologinių programų strateginių ir politinių-juridinių specifikacijas bei leidžia atlikti lyginamąjį vertinimą.

Klasikinė politinės komunikacijos tema gvildenama V. Laučiaus straipsnyje „Prakalbinti valstybę: politinės retorikos užmarštis ir klasikinio respublikonizmo reikmė“. Vertindamas šį komunikacinį segmentą Lietuvos politinės sistemos raidoje ir bendrajame politologiniame diskurse autorius konstatuoja politinės komunikacijos krizę, kurią jau daugelį metų regime kaip valdžios ir visuomenės nesusikalbėjimo pasekmę. Autoriaus nuomone, jei tai nėra giluminė, vadinasi, tai viena aktualiausių praktinės politikos degradavimo priežasčių – politinio kalbėjimo, t. y. politinės retorikos lygio neadekvatumas. Pasak autoriaus, tai liudija apie klasikinių respublikos idealų ir vertybių nuopuolį, kuris sukelia ypač daug kompleksinių problemų demokratinio diskurso plėtrai Lietuvos visuomeniniame ir politiniame gyvenime.

Straipsnyje sistemiškai, remiantis apibrėžtais teoriniais kriterijais, siekiama rekonstruoti priimtina viešųjų vertybių artikuliacijos visuomenėje lygį, atsižvelgiant į tai, kad dabartinės Lietuvos sociumas sudarytas iš itin besiskiriančių savo orientacijomis, viešųjų problemų recepcijos lygiu, žemu visuomenės sąmonės manipuliavimo „slenksčiu“, grupėmis ir sluoksniais.

Tačiau svarbiausia, kad pats autorius – kompetentingas politikos apžvalgininkas, komentatorius ir politinių laidų dalyvis – koncentruoja dėmesį į technologinių politinių komunikacijų lygį ir kokybę anksčiau ir dabar, o ne į pilietinės visuomenės struktūrinio ir demokratinio veiksmo kultūros ugdymo problematiką (pvz., bent jau aukštosiose mokyklose, jei ne vidurinėje mokyklinio lavinimo grandyje, kaip tai daroma Vakaruose). Šiuo atveju politinės kultūros kriterijai turėtų galioti tiek valdžiai (politikams, valdininkams), tiek visuomenei (visuomeniniams veikėjams, aktyvistams, nevyriausybinų organizacijų dalyviams ir kt.). Todėl politinė retorika iškyla ne tik (ir ne tiek) kaip prasmingo kalbėjimo menas, o pirmiausia kaip apibendrinančios esamą politinę padėtį, situaciją, perspektyvą ir prognozę analitinės ir semantinės gebos lavinimo problema.

Savotišką V. Laučiaus keliamos problemos reliatyvumą išryškina doktoranto A. Šumino apžvalginė analitinė studija, atskleidžianti, kaip ir kokiais būdais, kanalais ir apimtimis politikai bendrauja su socialine mase, elektoratu ir visuomene apskritai. Čia ne tik reflektuojama politinių komunikacijų „difuzija“ į socialines-informacines struktūras bei tinklus, bet ir jų daromos įtakos mastai ir kokybė. Konkrečiai autorius kreipiasi į interneto kaip dinamiškiausios komunikacijos interakcijos priemonės santykio / poveikio demokratijos procesams visumoje, Lietuvos atveju gilinasi į šią problematiką, nagrinėdamas konkretų pavyzdį.

Pateiktame kontekste atsiskleidžia tos retorinės figūros ir politinės implikacijos, specifiškai orientuotos į numanomą auditoriją. Įdomus ir perspektyvus, bet tik preliminaromis išvalgomis apsiribojantis straipsnio autoriaus ekskursas į viešųjų politikų asmeninius prisijungimus prie *blogų, facebookų, Twitter* ir kitų „greitosios informacijos“ kanalų ir priemonių, akcentuojant jų naudojimo mastus, turiningumą ir efektyvumą. Kita vertus, minėtų medijų politinės-rinkiminės propagandos, informavimo bei manipuliavimo instrumentų galimybės ir sklaidos Lietuvos interneto erdvėje tyrimas politinių komunikacijų kontekste yra ateities uždavinys.

Recenzuojamos rinktinės apibendrinamuoju epilogu laikytinas jos sudarytojo L. Bielinio išplėstinė žiniasklaidos ir politikos santykių raidos, specifikos ir pasekmių viešajai sąmonei ekspozicija straipsnyje „Žiniasklaidos vaidmuo modernios politinės komunikacijos procesuose“. Autorius pamatuotai akcentuoja ir ne kartą pabrėžia grįžtamųjų ryšių efektą žiniasklaidoje, kuris proporcingas jos dalyvavimo viešuosiuose reikaluose mastų augimui. Nors šiuolaikinėje Lietuvoje susiformavusi visuomeninė opinija linkusi manyti, kad šalies žiniasklaida apskritai turi korporacinių atspalvį ir latentiskai, bet apibrėžtai aptarnauja stambaus kapitalo grupių interesus, L. Bielinis pastebi ir analizuoja žiniasklaidos kaip savarankiškos politinės jėgos alternatyvą. Analizuodamas kai kurių politinių partijų funkcijų „nutekėjimo“ į žiniasklaidos institucijas fenomeną, autorius daro išvadą apie potencialią jų institucinės politizacijos perspektyvą.

Tokia iškelta hipotezė provokuoja kelias kitas – ambivalentiškas – hipotezes, pvz., apie bręstančią „ketvirtosios valdžios“ funkcinės paskirties visuomenėje „didžiąją transformaciją“, arba apie politinių partijų modernizaciją, kurios eigoje jos atsikrato jau neadekvačių jų struktūrinei organizacijai funkcijų (pvz., įvaizdžio, rinkiminės propagandos, reklamos, informavimo ir dezinformavimo etc.) ir perka tokias paslaugas viešosios informacijos kanaluose, nevyriausybinių organizacijų struktūrose ir pan.

Savotiška interakcinė marketizacija savaip dinamizuotų ir vieną, ir kitą pusę, nors tuo pat metu neišvengiamai skatintų grėsmių visuomenės sąmonės manipuliavimo naujos kokybės atsiradimą. Tačiau lyginamoji analizė, rodanti brandžios demokratijos visuomenių – Skandinavijos, Vokietijos ir kt. – patirtį, demonstruoja, jog grėsmės ir teigiami efektai, visuomenės politinė emancipacija ir informavimo šaltinių įvairovės nepaliaujamas augimas bei jų principinis pliuralizmas savaip „išjudina“ sudėtingas ir linkusias stagnuoti Vakarų visuomenes. Todėl akcentuojamų recenzuojamoje knygoje naujųjų politinio veikimo formų refleksija laikytina tam tikru indėliu į jų dinamizavimą rengiant kvalifikuotus atsakus į XXI amžiaus lokalinius ir globalinius iššūkius.

Taigi galima konstatuoti, kad recenzuojamoje straipsnių rinktinėje atspindimas ir išsamiai analizuojamas Lietuvos politinės sistemos pajėgumas užtikrinti naujosios politinės veiksenos realizaciją tiek minimaliu, tiek optimaliu variantu. Analizė neapsiriboja minėtų aspektų raiškos, di-

namikos ir ypatybių sklaida, o išplečiama pačio politinio-diskursyvinio segmento pasirengimo tokiems projektams vykdyti tyrimo pagrindu.

Pasitelkdami valdymo, komunikavimo ir praktinės politikos atvejus autoriai išryškina pagrindines Lietuvos politinio proceso problemas, perspektyvoje komplikuosiančias esamos politikos išteklių (pvz., elitų cirkuliacijos–kooptacijos, selekcijos, rotacijos ir kt.) renovacijos galimybes. Svarbiais veiksniais, lemiančiais dabartinės Lietuvos politikos stagnaciją, autoriai įvardija: 1) neefektyvų valdymo pajėgumų išdėstymą ir netolygų administracinių, komunikacinių etc. išteklių paskirstymą; 2) politinio-partinio elito „nusidėvėjimą“ ir nepakankamą jo „amortizacijos“ pilietinėje visuomenėje rėmimą; 3) naujų ekspertinių ir kvalifikacinių kadrų bei idėjų nebuvimą ar aštrų deficitą.

Kreipdamiesi į rinktinės straipsniuose įvardijamus politikos agentus bei jų potencialius sąjungininkus ir konkurentus autoriai nurodo pragmatiškų politinių santykių pozityvumo dimensijas bei pozicijas tiek Lietuvos ir jos kaimynų, tiek tarptautinės bendruomenės atžvilgiu. Rinktinės straipsnių sandarai būdingas sistemingumas, gera struktūrinė-analitinė sąranga ir aiškus, lakoniškas ir tikslus nagrinėjamų dalykų apibūdinimas bei analizuojamų objektų raidos tendencijų racionalus nušvietimas.

Apibendrinant autorių atliktą Lietuvos politinių-veiklinių formų analizę, gautas išvadas, galima vertinti kaip pavykusį, o rinktinėje keltus tikslus – kaip realizuotus aukštu ir moksliskai korektišku lygiu.